

מוסדות

"דרכי
תורה"

מכון "מנחת אשר"

שיעור מורינו הרב שליט"א

בענין הפגיעה בחפים מפשע
בשעת המלחמה

בענין המצב השורר בארץ הקודש

-קונטרס שבועי-

פרשת מסעי

תשע"ד

כל הזכויות שמורות

עריכה והוצאה לאור ע"י
מכון "מנחת אשר"

להפצת תורתו של מו"ר הגאון רבי אשר וייס שליט"א

המען למכתבים:

ת.ד. 23170

ירושלים

Email: minchatasher1@gmail.com

פרשת מסעי

בענין הפגיעה בחפים מפשע בשעת המלחמה

כבוד ידידי היקר איש חי ורב פעלים....

באשר ביקש ממני מע"כ שבמסגרת עבודתו בארה"ב ובאירופה נפגש עם רבים מחוגי הממשל וההשכלה, ולפעמים עומד הוא חסר אונים ואין בפיו מענה בענין הפולמוס שנתעורר ברחבי העולם בענין ההרוגים הרבים בקרב האוכלוסיה הערבית במלחמת מצוה להצלת ישראל מיד הקמים עליהם בימי בין המצרים בשנת תשס"ו, ורבים משונאי ישראל מצאו בזה מקום לנגח את עם ה' ואת תורתנו הקדושה, והרוצחים המחבלים בכונה תחלה מסתתרים מאחרי גוס של נשים וילדים ומשתמשים בהם כמגן ומחסה, וביקש ממני לברר לו את השקפת תורתנו הקדושה בסוגיה זו.

הנה יש לעיין בזה מצד דין רודף, דכאשר אוכלוסיה אזרחית תומכת ברוצחים אלה אולי חל גם עליהם דין רודף אחר חבירו להורגו שניתן להצילו בנפשו, ואף שאין הם רודפים אחרינו להרגנו בפועל כבר כתבו האחרונים דגם ע"י גרמא רודף הוא והתורה התירה דמו, עיין מש"כ באחיעזר ח"א סימן י"ח ובדברי יחזקאל סימן כ"ו (ועיין מש"כ בזה במנחת אשר לב"ק סימן י"ג).

אך באמת אין זה נכון דאף אם נניח דרודף ע"י גרמא הוי רודף אין זה אלא ברדיפה ישירה אלא שאינו עושה מעשה הריגה, אך אין להוכיח מזה דגם רדיפה עקיפה יש בה דין רודף, ופשוט לכאורה דאנשים נשים וטף שאינם רודפים באופן ישיר אחרינו להרגנו נפש אין בהם דין רודף אף אם הם תומכים בטרור ומעודדים את הרוצחים ותומכים בהם, ובפרט כאשר אפשר שבין ההרוגים יש קטנים שאינם בני דעת ואנשים תמימים שאינם תומכים ברוצחים אלה.

ב

ולכאורה היה אפשר ליתן טעם אחר להתיר הריגת אזרחים כדי להכחיד את המחבלים ימ"ש, וזאת עפ"י דברי החזו"א המחודשים בסנהדרין סי' כ"ה דאם יש חץ שהולך להרוג אנשים רבים ויש בידנו להטות את החץ לצד שבו יש מעט אנשים, מצווים אנו לעשות כן כדי להציל את הרבים, ואף שפשוט דאין להרוג את היחיד כדי להציל את הרבים וכל העושה כן רוצח הוא וחייב מיתת בי"ד, ויתירא מזו למדנו בפ"ח מתרומות משנה י"ב "תנו לנו אחד מכם ונהרגנו ואם לאו נהרוג את כולכם יהרגו כולם ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל" הרי דאף אם גם היחיד היה נהרג אילולי מסרנו אותו, אעפ"כ אין מוסרים אדם להריגה כדי להציל חביריו, וק"ו שאין לעשות כן כאשר היחיד לא היה כלל בכלל הסכנה, מ"מ חידש החזו"א דאין זה אלא כאשר מדובר במעשה אכזרי כגון מסירת אדם לרוצחים להמיתו אבל במעשה הצלה יש להציל את הרבים אף שבכך אנו גורמים למות המעטים.

ויש לדון לפי דבריו דכאשר אנו יורים אל אלה היורים בנו טילים וכדו', מדובר במעשה הצלה שאין להמנע ממנו אף אם בכך אנו הורגים אף אנשים החפים מפשע. אך גם סברא זו יש לדחות, דמלבד מה שדברי החזו"א מחודשים עד למאד, ולולי דבריו היה נראה פשוט דבשום פנים ואופן אין להרוג את היחיד כדי להציל את הרבים, נראה דאף אם נניח כדבריו אין הנדון דומה לראיה דהפצצת בית שיש בו אנשים חפים מפשע, אינו מעשה הצלה אלא מעשה הריגה, אלא שהתורה התירתו משום שהבא להרגך השכם להורגו, אך אם יהרוג אלה שכלל לא באו להרוג מה היתר יש להרגם, ועוד דמי לידנו יתקע שאנו הורגים את המעטים להציל את הרבים, ושמא במקרה מסוים הורגים אנו את הרבים כדי להציל את המעטים או שמא אין בזה הצלה כלל, ודו"ק כי קצרתני.

ובגוף דברי החזו"א, במנחת אשר למס' פסחים סימן כ"ז הבאתי את מש"כ הפני יהושע בהקדמה לספרו הגדול באשר לסיבות שהביאוהו להוציא לאור עולם את ספרו, והוא מספר על שריפה גדולה שנפלה בעיר ובתים רבים נשרפו והתמוטטו ורבים נשרפו למות ועוד יותר מהם נהרגו ע"י המצילים שבאו להציל את שארית הפליטה ולהוציאם מתוך גיא ההריסות, אלא שאי אפשר היה בענין

בענין הפגיעה בחפים מפשע בשעת המלחמה

אחר וכונתם היתה להציל, עי"ש, הרי לו מדבריו דבאשר עוסקים בהצלה ואם לא נציל ימותו כולם, אף שבמהלך עבודות ההצלה נהרגים אנשים בידיים מותר, אך אף מדבריו לא ידענו אלא בענין שהיו אותם המעטים היו מתים בלא"ה משא"כ בהטיית החץ, ודו"ק בכ"ז.

ג

אמנם נראה בזה, דאף אם לא נמצא היתר לני"ד בדינים הכלליים של רודף והצלה, דיני מלחמה שאני, ובתורת המלחמה מותר לפגוע גם באזרחים חפים מפשע כשאי אפשר בלא"ה.

אמנם הלכה זו לא מצינו בדברי הגמ' והפוסקים, אלא בתנ"ך ובמפרשיו, וזאת משום שמאז חורבן בית מקדשנו וביטול מלכות ישראל לא היו שאלות אלה נוגעות למעשה ומיעטו לעסוק בסוגיות אלה של מלחמה ואופן ניהולה, ובהכרח נתבסס על מלחמות ישראל כפי שמבוארים בתנ"ך ובדברי המפרשים לדורותיהם בבואנו לקבוע מסמרות בסוגיא זו. (וכבר נחלקו האחרונים במה שאמרו "אין למדין הלכה מאגדה" (ירושלמי פאה ב' ד' – י"ג ע"א, וחגיגה א' ח' – ז' ע"ב) האם זה רק כשיש סתירה בין ההלכה לאגדתא (דעת השבות יעקב ח"ב סימן קע"ח) או שמא אף כשאין סתירה כלל במקורות ההלכה מ"מ כלל אמרו דאין למדין הלכה מן האגדה, (דעת הנודע ביהודה מהדורא תנינא יו"ד סימן קס"א), אך נראה דאין הדברים אמורים אלא באגדות חז"ל, משא"כ בדברי מפרשי התנ"ך גאוני ארץ יש למצוא בהם סמך ומקור למה שנראה גם בסברא, ולקבוע על פיהם מסמרות נטועים בהלכה, (אמנם עיין ב"ק נ"ד ע"ב "שאל ר"ח בן עגיל את רבי חייא בר אבא מפני מה בדברות הראשונות לא נאמר בהם טוב ובדברות האחרונות נאמר בהם טוב אמר לו עד שאתה שואלני למה נאמר בהם טוב שאלני אם נאמר בהם טוב אם לאו שאיני יודע אם נאמר בהם טוב אם לאו כלך אצל רבי תנחום בר חנילאי שהיה רגיל אצל רבי יהושע בן לוי שהיה בקי באגדה", ובתוס' ב"ב קי"ג ע"א הרי דמקרא קרי אגדה וי"ל) ועוד דכבר כתב הברכי יוסף או"ח סימן רי"ח ובחכמת שלמה או"ח סימן שי"א דמ"מ יש ללמוד ממעשה רב שמצינו אף באגדה, עי"ש. ודו"ק כי קצירתי בכל זה.

בענין הפגיעה בחפים מפשע בשעת המלחמה

והנה נראה להוכיח מכמה מקורות שבשעת מלחמה אם אי אפשר לפגוע בלוחמים שבאו עלינו להרגנו אלא באופן שיפגעו ויהרגו אנשים תמימים, מותר לעשות כן, ובטעם הדברים נביא בס"ד שתי דרכי הבנה כפי שיבואר לקמן.

ד

כתוב בתורה בפרשת וישלח (בראשית ל"ב ח') "ויירא יעקב מאוד ויצר לו" וברש"י שם "ויירא שמא יהרג, ויצר לו שמא יהרג אחרים", ועי"ש במזרחי ובגור אריה למהר"ל דאין הכונה שהיה צר לו שמא יצטרך להרוג את עשו אם לא ירצה בדורון להתרצות עמו, דאם כן הרי אמרה תורה הבא להרוג השכם להורגו, אלא שצר היה לו שמא יצטרך להרוג עמו גם האנשים שהיו עמו. והמזרחי כתב דאף שגם הם רודפים היו שבאו להרוג את מחנה יעקב מ"מ חשש יעקב שמא בסערת הקרב יהרגם אף ביכול להציל באחד מאבריו. והמהר"ל כתב דאף שמסתמא באו להרוג ולכן מותר היה לו להרגם מ"מ שמא לא באו כלל בכונה להרוג וא"כ הו"ל חטא בשוגג עי"ש.

ודבריהם דחוקים מאוד ולול"ד נראה דזה דרך המלחמה וכיון שמחנה עשו בא להלחם ביעקב מותר להשיב מלחמה שעה וכיון שניתן רשות להשמיד שוב אינו מבחין בין טוב לרע, ואף אם יהרגו חפים מפשע הקולר תלוי על צוארי האויב ולא צוארי המתגונן להציל נפשו, אך מ"מ הצטער יעקב איש תם שמא יהרגו חפים מפשע, עי"ש.

ויש להעיר בדברי המהר"ל בגור אריה דלכאורה סותר דברי עצמו באותה הפרשה (שם ל"ד י"ג) בהתייחסו לדברי הרמב"ם והרמב"ן שנחלקו במעשה דשמעון ולוי שהרגו את כל בני שכם שטימאו את דינה אחותם, מאיזה דין עשו כן, וכתב המהר"ל "ונראה דלא קשיא מידי, משום דלא דמי שני אומות כגון ישראל וכנעניים...ולפיכך הותר להם ללחום כדין אומה שבאה ללחום על אומה אחרת שהתירה תורה....כיון דפרצו להם תחלה (כשטימאו את דינה) מותרים ליקח נקמתם מהם, וה"נ כל המלחמות כגון צרור את המדינים....ואע"ג דהיו הרבה שלא עשו, אין זה חילוק כיון שהיו באותה אומה שעשו הרע להם, מותרין לבא עליהם למלחמה וכן הם כל המלחמות".

ה

בענין הפגיעה בחפים מפשע בשעת המלחמה

ולכאורה מתבאר מתוך דברי המהר"ל דזה תורת המלחמה, שכל האומה נחשבת לגוף אחד וכל המשתייך לאומה שאנו נלחמים בה הותר דמו, דכיון שהתירה תורה להלחם באומה זו כל בני האומה כגוף אחד הם והותר דמם, ולכאורה נראה לפי דרך זו, דאף לכתחלה מותר להרגם ואין צריך להשתדל בהצלתם של אלו שלא חטאו דהותרה היא ולא כדחוויה, אך לפי"ז סותר המהר"ל את דבריו בפרשה זו גופה.

ולכאורה צריך לומר באחד משלשה דרכים:

א. אף שאכן הותר דמם, וכן ביעקב אבינו מ"מ יעקב מרוב חסידותו וטוהר לבבו, הצטער על איבוד כל נפש שאין בו משפט מות ומדת חסידות שנו כאן אך אין דרך זו נראית בכונת המהר"ל.

ב. דברי המהר"ל נאמרו רק במלחמה בין שתי אומות כמבואר בדקדוק לשונו דרך כשאנו נלחמים באומה כגון במלחמת מדין וכדו' הותרה דמם של כל בני העם, משא"כ ביעקב ועשו שאחים היו, אלא שעשו בא להרוג את יעקב וכיון שלא מלחמת עממין יש כאן לא הותרו דמם של החפים מפשע, ודברי המהר"ל לא נאמרו אלא במלחמה שבין שני עמים.

ג. לולי דברי המהר"ל נראה טפי דאף שכך דרך המלחמה יש להצטער על הריגתם של החפים מפשע, אך כאשר אין ברירה ומנוס מותר לפגוע אף בחפים מפשע, ובני יעקב הצדיקים שמעון ולוי חשבו בלבם דלגודל עזות המצח של שכם בן חמור שהעיז לטמא את בת יעקב אין מנוס מלהרתיעם מלעשות כן ע"כ דנו שיש להרוג כל זכר מבני העיר, ויעקב אביהם לא כן עמדו וכעס עליהם כמבואר בכתובים.

ומ"מ נראה דשני דרכי הבנה יש ביסוד הלכה זו, הבנת המהר"ל דבשעת מלחמה אין אנו מביטים על היחיד, הפרט, אלא על העם כולו כאשר שתי אומות נלחמות זו בזו וכל בני העם כאיש אחד הם, ולולי דבריו היה נראה יותר, דדין מיוחד הוא בתורת המלחמה דיש להרוג את החיילים הלוחמים בנו אף כאשר יהרגו עמם אף מי שלא חטא, במקום שאי אפשר בענין אחר.

בענין הפגיעה בחפים מפשע בשעת המלחמה

ה

"ויאמר שאול אל הקיני לכו סרו רדו מתוך העמלקי פן אוסיפך עמו ואתה עשיתה חסד עם כל בני ישראל בעלותם ממצרים ויסר קיני מתוך עמלקי" (שמואל א' ט"ו ו').

ומפשטות הכתוב מבואר די'ש להזהיר את החפים מפשע לסור מעל החוטאים החייבים מיתה ולאפשר להם לעשות כן, אך אם לא יעשו כן יש להלחם אף אם יהרגו גם הם, וכמו שאמר שאול לקיני שאם לא יסור מעם העמלקי יספה אף הוא עמו. אמנם מדקדוק הלשון משמע, דאף אזהרה זו שאמר שאול לקיני לא מעיקר תורת המלחמה היא אלא לפנים משורת הדין משום שעשה טובה עם ישראל, ולפי הבנת המהר"ל דההיתר לפגוע באזרחים תמימים אינו אלא משום דבני עם אחד הם וכל בני העם שנלחמים כאיש אחד הם, אפשר דמעיקר הדין נצטוה להפרישם דהקיני לא מבני עמלק היה, וצ"ע.

ו

"ויהי עלי דבר ה' לאמר דם לרב שפכת ומלחמות גדולות עשית לא תבנה בית לשמי כי דמים רבים שפכת ארצה לפני" (דברי הימים א' כ"ב ח').

וכתב שם הרד"ק " ובאמרו דמים לרוב שפכת ארצה כי דם נקיים היה בדמים אשר שפך כמו דם אוריה וזה לפני, גם בדמי הכהנים היה הוא הסיבה כמו שאמר הסיבותי כל נפש בית אביך, גם בדמי הגויים אשר שפך אותם שלא היו בני מלחמתו אפשר שהיו בהם אנשים טובים וחסידיים ואעפ"כ לא נענש עליהם כי כונתו לכולות הרשעים שלא יפרצו בישראל ולהציל עצמו כשהיה בארץ פלשתים לא יחיה איש ואשה, אבל כיון שנזדמן לו שפיכות דמים לרוב מנעו מלבנות בית המקדש שהוא לשלום ולכפרת עון ולעטרת תפלה כמו שמנעו להניף ברזל במזבח ובבית המקדש לפי שהברזל עושים ממנו כלי הריגה לא יעשו ממנו כלי שלום ברוב"

ולמדנו אף מדבריו דמעיקר הדין אין להמנע מהריגת הרוצחים אף אם החפים מפשע נהרגים עמהם, ומשום כך לא נענש דוד על דם רב ששפך, אלא

בענין הפגיעה בחפים מפשע בשעת המלחמה

שמ"מ מנעו הקב"ה מלבנות את בית הבחירה, דמ"מ יש בזה פגם מסוים של שפיכות דמים. וגם מדבריו יש להבין כפי שנתבאר לעיל דבודאי יש להשתדל במניעת הריגתם של אלה שלא פשעו ולא חטאו אך כשאי אפשר גם הם נספים עם אלה שבקרבים שמצוה להרגם, ודו"ק בכל זה.

ושו"ר בספרי (שופטים אות קצ"ט) "כי תקרב אל עיר להלחם עליה ולא להרעיבה ולא להצמיאה ולא להמיתה מיתת תחלואים" ומכאן שנצטוינו על רחמים במלחמה, אך שם באות כ' אמרו דבמלחמת מצוה "אף להרעיבה ואף להצמיאה ואף להמיתה במיתת תחלואים, עי"ש.

ועוד יש להאריך בזה במה שיש להבחין בין ישראל לעמים ואכמ"ל.

דברי חיזוק והתעוררות לרגל המצב השורר בארץ הקודש

(דברים שנאמרו השבוע בבית המדרש להוראה)

דברי תורה צריכים חיזוק ותמיד זה זמן ראוי להשתדל ולהתחזק, אבל בימים אלה על אחת כמה וכמה אנו יושבי ביהמ"ד לא תמיד יודעים על מה שמתחולל בחוץ, אנו נמצאים במלחמה שלדאבון לב יש בה גם קרבנות, ומצד אחד אנו אומרים ב"ה ניסי ניסים שיש מעט חללים, אבל אצלינו היהודים כל חלל הוא יותר מידי, חז"ל אומרים כל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא, וכל המאבד נפש אחת מישראל כאילו איבד עולם מלא, ולא חשוב הסטטיסטיקה כמה אחוזים הכל זה הבל, ודאי שאנו מודים לקב"ה כל יום וכל רגע על ניסיון בכל יום עמנו ועל נפלאותיו וטובותיו שבכל עת, אז מה זה אומר לגבינו מה זאת מחייב אותנו כשכלל ישראל נמצא במלחמה, כאשר רבבות אמהות לא ישנים בלילות מרוב דאגה, וכאשר אנשים צעירים נהרגים בכל יום, האם יש אחריות שרובצת עלינו, האם זה אומר משהו לגבי אורחות חיינו? ודאי שכן! יש בזה התייחסות כפולה ומכופלת בדברי חז"ל שאומרים על הפסוק "עומדות היו רגלינו בשערי ירושלים" עומדות היו רגלינו במלחמה בזכות שערי ירושלים שהיו עוסקים בה בתורה, מי שעמל בתורה ועוסק בתורה צריך שיהיה לו תחושה ברורה שהוא מגן על כלל ישראל, בכך אנו תורמים את חלקינו לא פחות מאשר הרמטכ"ל משום שה' איש מלחמה וכלל ישראל מנצח במלחמות רק בזכות סייעתא דשמיא שום דבר לא מתנהל בדרך הטבע, אנו מנצחים בזכות שערי ירושלים.

אבל זה גם מטיל עלינו אחריות גדולה ולא רק גאווה ושמחה או שמץ של רגש שאנו לא משתתפים במאמץ המלחמתי, כי אנו בתורה מגינים על כלל ישראל אך גם מוטל עלינו אחריות כבידה, איתא בירושלמי

דברי חיזוק והתעוררות לרגל המעב השורר בארץ הקודש

(תענית כ"ד ע"א) חז"ל מדברים על חורבן בית שני ועל בן כוזיבא שהיה גיבור מאין כמותו וזהו בר כוכבא המופיע בבבלי שהיה מגן על העיר ביתר, והיו לו מאתיים אלף מטילי אצבע דהיינו 200.000 לוחמים שהיו מורידים אצבע בשיניהם וזהו היה תנאי להצטרפות לצבא, א"ל חכמי ישראל עד מתי אתה עושה בניו של אלוקינו בעלי מום זה לא דרך ולא מן הראוי לעשות כך, אמר להם וכיצד אפשר לבודקם, דהיינו תציעו לי מבחן כניסה אחר המורה על אומץ לב א"ל יאמר כל מי שאינו עוקר ארז מלבנון ברוכבו על הסוס לא ירשם באסרטיא של מלך. אין היום צבא בעולם שיש לו כאלו עזי נפש שלוש וחצי שנים שם אדרינוס קיסר מצור על העיר ביתר ולא הצליח לכבושה ובאותם ימים ישבו בביתר שני יהודים וכל אחד התפללהתנא רבי אלעזר המודעי ובן כוזיבא, בן כוזיבא התפלל תפילה משונה שקשה לשמוע אותה אבל כך כתוב בירו' אלוקים לא תסעוד ולא תכסוף כלומר איני צריך את עזרתך אך גם אל תגזור גזירות, אני בדרך הטבע יכול להביס את האויב אין לי סיבה להטריח אותך, בן כוזיבא האמין בקב"ה אבל הוא גם האמין בכוחי ועוצם ידי, אבל התנא הק' רבי אלעזר המודעי התפלל כל יום אלוקים אל תשב בדין היום, רשע אחד רצה להכשיל אותם ולכן באמצע שר"א המודעי עמד בתפילה הוא לחש לו דבר מה באוזן, והתנא כמובן באמצע תפילתו לא שם לב לזה, הלשינו עליו שיש לו קשר לאויבים והביאו אותו לחקירות בפני בן כוזיבא חקר אותו אם יש לו קשר עם הרומאים, ואמר ר"א המודעי שלא היו דברים מעולם, ובן כוזיבא בכוחו הגדול בעט בו ויצאה נשמתו של ר"א המודעי בטהרה ובו ביום נפלה ביתר ומתו כל חליותיו של בן כוזיבא. כך ראו בעליל שמי שהגן על העיר לא היה בן כוזיבא עם המאתיים אלף מטיפי אצבע ולא מאתיים אלף עוקרי ארז בלבנון אלא ר"א המודעי הקטן והחלוש בתפילותיו הקדושות הוא שהגן על העיר.

ובמדרש בפרשת מטות כתוב "אלף למטה אלף למטה כל יוצא צבא" מהו כפל הלשון? כנגד כל אחד שנשלח לחזית להלחם נשלח אחד כנגדו בביהמ"ד כך היה בימי קדם זה לעומת זה, אז ודאי שצריך לנהל

דברי חיזוק והתעוררות לרגל המעב השורר בארץ הקודש

מלחמה בדרך הטבע אבל ידעו שללא תורה וללא תפילה א"א לנצח, ובהיסטוריה הקצרה שלנו ידענו על מלחמות שכנגד כל תחזית בדרך הטבע הניצחון היה פלאי לחלוטין נגד כל צפיה, ושנים מעטות אח"כ היה כישלונות 'ה' איש מלחמה' 'ה' ילחם לכם' וכלל ישראל לא מנצח במלחמות אלא בסייעתא דשמיא התלויה בתורה ותפילה ולכן תפקידנו לעת כזאת להרבות בתורה ובתפילה.

בתנ"ך (סוף פ"י) חז"ל מפרשים פסוקים בשירת דבורה לאחר ניצחון מזהיר של דבורה על ברק בן אבינועם וכך אמרה "מגן אם יראה ורומח בארבעים אלף בישראל יבחר אלוקים בחדשים" יבחר אלוקים בחדשים אלה מי שד"ת מתחדשים על ידו, אשרי מי שמתחדשים דברי תורה על ידו שהקב"ה אומר לו בזכותך אני מציל את ישראל שנאמר מגן אם יראה ורומח ארבעים אלף אלו ארבעים אלף מישראל שיצאו למלחמה אם יש ביניהם זוג אחד של ת"ח אני מציל את כולם.

ולכאורה מה זה קשור לחידושי תורה הרי אנו מבינים שצריכים להתפלל וללמוד בשעת מלחמה שאז זקוקים לרחמים ומידת הדין מתוחה כאשר בני ישראל חייהם תלויים בסכנה אבל מה הדגש ב'אשרי מי שד"ת מתחדשים על ידו'.

כיוצא בדבר יש לעיין בגמ' המופיעה פעמיים בש"ס (מגילה דף ג' סנהדרין דף צ"ז) במלחמת מצוה של כיבוש ארץ ישראל יוצא יהושע בלילה ורואה שר צבא והוא נבוכ מפני שאינו מכירו, ושואל אותו הלנו אתה אם לצרינו וא"ל אני מלאך ונשלחתי מהשמים לדבר עמך ושואל אותו יהושע מה הענין ומה בפך? והמלאך אומר לו אמש ביטלתם תמיד של בין הערבים והיום ביטלתם תורה ושואל יהושע על איזה מהם באת? וא"ל עתה באתי על עוון ביטול תורה באתי, ויש שם ב' פירושים בין רש"י לתוס' רש"י מפרש עתה באתי על העבירה של עתה של עכשיו דהיינו ביטול תורה ולא על של אמש על ביטול התמיד, אך תוס' מפרשים שזה רמז על הפסוק דכתיב "ועתה כתבו לכם" דאיירי על תורה, ומה עושה יהושע? מיד וילן יהושע בתוך העמק מלמד שלן

דברי חיזוק והתעוררות לרגל המצב השורר בארץ הקודש

בעומקה של הלכה, וגם כאן הדגש על עומקה של הלכה, ולמה עומקה? שוב מובן שצריך להתפלל וללמוד, אך מה זה עומקה של הלכה הוא פתח כולל ערב. ונראה דבתנ"ך א"ה הנ"ל דרשו חז"ל "מגן אם יראה ורומח בארבעים אלף בישראל" היינו שהמגן והרומח הם שתי כלי המלחמה הבסיסים המגן הוא כלי מגננה והרומח הוא כלי התקפי, כי בתורת המלחמה ההתקפה וההגנה הם שלובים יחד, מאז כבר אלפיים שנים שהם פשטו צורה ולבשו צורה והיום יש טילים וכו' אבל הארץ לעולם עומדת ותמיד משלבים אותם יחד, וצבא מנצח תמיד משקיע בב' הדברים הן בהתקפה והן בהגנה. זה לעומת זה אנו נותנים כוחות ומגן ורומח במלחמתה של תורה מחד המקשן שמתקיף כ"ד תיובתות שמוזכר בב"מ ומאידך התרצן שבא להגן, וע"ז אמרו חז"ל עומדות היו רגלינו בשערי ירושלים וכך מחדשים חידושי תורה ולכן בשעת מלחמה לא מספיק רק להתפלל או ללמוד אלא איך שהבין יהושע בשעת מלחמה שהמלאך א"ל עתה באתי מיד וילן בתוך העמק בעומקה של הלכה, והוא שאמרו חז"ל בתנ"ך א"ה אשרי מי שד"ת מתחדשין על ידו, ואומר לו הקב"ה בשבילך אני מציל את העולם.

עוד נראה לבאר בזה מה שאמר המלאך ליהושע בן נון 'עתה באתי', ולכאורה כשהמלאך בא להוכיח היה צריך לומר לו יהושע, הרי שנינו בסוטה (מ"ד ע"ב) שבמלחמת מצוה עוסק במצוה פטור מן המצוה וא"כ אנו פטורים מת"ת כיון שאת המלחמת מצוה א"א לעשותה ע"י אחרים שהלא מי ילחם עבורינו וא"כ אנו פטורים מת"ת.

אך המלאך ענה ליהושע בן נון: טעות היא בידך יהושע! אני לא נשלחתי מהשמים לתבוע עלבונה של תורה והראיה כי נשלחתי ע"י חגור מות ולבוש מדי צבא כקצין, אני תובע את עלבונה של מלחמה איך אתה חושב לנצח ע"י ביטול תורה לא כך מנצחים, זה לא יצליח. מיד וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק מלמד שלן בעומקה של הלכה.

בשעת מלחמה צריך את העומקה של הלכה ודאי שראוי להוסיף

דברי חיזוק והתעוררות לרגל המעב השורר בארץ הקודש

תהילים אחר התפילה ולהתחזק בתורה אבל "בשבילך אני מציל את ישראל" והיינו שצריך להרגיש אחריות על דם נשפך כמים וזה מחייב אותנו ללמוד יותר בשעשוע ושמחת התורה ויותר בעיון ובעומקה של תורה.

אחינו נמצאים שם ונהרגים וחייהם בסכנה בכל רגע וזה מחייב אותנו ללמוד יותר באיכות יותר בכמות אם למד דף אחד ילמד שני דפים כי אלו לא ימים כתיקונם אלא ימים של סכנה ובפרט שאנו נמצאים בסוף הזמן וכבר אמרו חז"ל בכל יום ויום יהיו בעיניך כחדשים כי כל הזמן צריך להתחדש ובפרט בימים אלו, ומוטל על כל אחד ואחד אחריות אישית כי השח שיחה בטילה בביהמ"ד צריך שפנסי המלחמה יהבהבו מול עיניו ולחשוב על הלוחמים שם בחזית שכאילו אנו מחזיקים במגן וברומח שחשוב אף יותר ממגן ורומח מברזל.

ויה"ר שירחם ה' על עמו וששונאי ישראל האויבים שלנו שהם אויבי הקב"ה שיהיה להם מפלה וינגפו לפנינו ושלא ישמע שוד ושבר בגבולינו ובכל רחבי העולם, [אמש התקשר אלי יהודי אברך מחו"ל בפחד ואימה שבזזו חנויות ושרפו ביהכ"נ שבעירו, ויש בידו לעזוב את המקום אך הוא מלמד בישיבה ואמרתי לו שהקב"ה יעזור לך וישמור עליך בזכות ת"ת דרבים ונשאר לעמוד על משמרתו].

ה' ירחם עלינו ועל כל פליטת עם ישראל וביד ימינו של הקב"ה שלא ישמע שוד ושבר. וישלח משיח צדקנו ויבנה לנו את בית מקדשינו במהרה בימינו.

(נכתב ע"י אחד מרבני בית המדרש להוראה)

לעילוי נשמת

הרה"ח משה בן מוה"ר יוסף דוד ז"ל

נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

מרת מלכה מחלה בת הר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל

נלב"ע ג' אייר תשס"ז

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידנו עוז

הר"ר דוד הגר הי"ו

לזכר אנג'לס